

Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.098

про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Дейнега Євген Олександрович, 1987 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив магістратуру в 2007 році Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова за спеціальністю «Педагогіка вищої школи», виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Релігієзнавство».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.098 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 29 травня 2025 року № 355, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

СТАДНИК Микола Миколайович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

МАРТИЧ Руслана Василівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

ФИЛИПОВИЧ Людмила Олександрівна, доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник, професор Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

ПРЕДКО Олена Іллівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри релігієзнавства Філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ВЕРГЕЛЕС Костянтин Миколайович, доктор філософських наук, професор, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова.

На засіданні 04 серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Дейнезі

Євгену Олександровичу на підставі прилюдного захисту дисертації «Релігія як чинник формування етноментальності у вітчизняних освітніх практиках: історія та сучасність» за спеціальністю 031 Релігієзнавство.

Дисертацію виконано у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Дейнеги Євгена Олександровича «Релігія як чинник формування етноментальності у вітчизняних освітніх практиках: історія і сучасність», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 031 Релігієзнавство, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023. Дисертація Дейнеги Євгена Олександровича та наукові публікації, у яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Дейнега Євген Олександрович на високому рівні оволодів методологією наукової діяльності, набув теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувач вільно володіє матеріалом.

Здобувач має 13 наукових публікацій, а саме: 6 статей (2 у співавторстві) з них зараховано 5 публікацій, які опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 7 публікацій (1 у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Deinega E. Ethno-confessional map of religious education in Ukraine. *SKHID* 2025. № 7 (1). С.15 - 21 Веб-посилання на видання: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/324203>
2. Deinega E. Orthodox dominant of preservation of national memory in the material and spiritual culture of the Ukrainian people. *SKHID*. 2024. № 4. С.47-52. DOI: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.2024.649> Веб-посилання на видання: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/320795/311485>
3. Дейнега Є.О. Релігійно-культурні основи формування етноментальності: український контекст. *Культурологічний альманах*. 2024. № 4. С.41-49. DOI <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.5> Веб-посилання на видання: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/473/445>
4. Deinega E. The dynamics of intra-Orthodox relations in Ukraine in the situation of the Russian-Ukrainian war. *SKHID*. 2022. № 4. С.43-49. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(4\).270054](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(4).270054) Веб-посилання на видання: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/270054>
5. Дейнега Є.О., Ломачинська І.М., Ужва В.О. Місія соціального служіння у богословському освітньому дискурсі. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2021. № 38 (11-12). С.85-95 DOI [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38\(11-12\)-9](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-9). Веб-посилання на видання: <https://www.journal-discourse.com/uk/arkhiv/2021-rik/vipusk-38-11-12>
6. Lomachinska I., Deinega E., Donets O. The religious factors of the Ukrainian mentality formation. *SKHID*. 2021. № 1 (3). С.34 – 39 DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1\(3\).242755](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1(3).242755) Веб-посилання на видання: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/242755>

У дискусії взяли участь члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

ФИЛИПОВИЧ Людмила Олександрівна, доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник, професор Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, зауваження:

1. Виходячи з мети дослідження, яка сформульована автором фактично у формі запитання «Як релігійні детермінанти формують етноментальність у вітчизняних освітніх практиках», хочу дати свою відповідь: НІЯК, бо християнство виникало як космополітичне вчення, яке не знає ні грека, ні юдея, ні обрізання, ні необрізання, ні варвара, ні скіфа, ні раба, ні вільного, але все й у всьому — Христос (До колоссян 3:11). Як може сформувати етносвідомість релігія, яка заперечує етнічне? От як язичництво чи національні релігії формують етносвідомість - зрозуміло. А з християнством завжди були проблеми. Як, до речі, і з буддизмом, ісламом, де всередині кожної світової релігії (незважаючи на всю позаетнічність, і трансцендентність) розлом між різними течіями проходить саме по етнічному чиннику: іранці є шіїтами тому, що не прийняли іслам в його арабському (сунітському прочитанні). Чань-буддизм – це не дзен. А православні копти – це не православні Московського патріархату. Тобто, декларуючи свою вселенськість, позаетнічність, релігії входять в конфлікт з етнічним. І кожна в свій спосіб його розв'язує.

2. Наступне, читаючи дисертацію, я дізнавалася переважно про позитивну роль релігії у формуванні етноментальності, хоча ця роль дуже неоднозначна і часом суперечлива. Релігія не тільки будує, а й руйнує етносвідомість, як це сталося з російським православ'ям щодо українського народу. Тому то православні буковинці досі поминають московського патріарха Кіріла в церковнослов'янських літургіях.

Ідеалізація ролі церкви взагалі, яка як ніяка інша інституція прислужилася «для становлення національної ідентичності» (с.149), приводить автора до висновку про особливу роль саме православ'я, яке, як на

нас, особливо в його російському варіанті, на віки загальмувало формування отієї української етносвідомості як вільної, суверенної, самостійної субстанції. Православ'я витискало власне національне, в угоду імперським очікуванням Росії, коли самоусвідомлення себе як народу/нації замінило на «ми-православні». Ми досі тулимося до «православних братів» з Московського патріархату, ненавидячи проукраїнських греко-католиків чи протестантів. Автор правий, коли пише, що православ'я стало «цементом, що об'єднував усі народи в єдиний «об'єднаний православний простір» (там само), але констатація визнаного факту не приводить до критики цього імперського дискурсу.

3. Висновок про те, що «Релігійна освіта в Україні стала важливою складовою у збереженні національної ідентичності, забезпечуючи духовний і культурний спадок, який впливає на суспільство й донині. Релігійна освіта враховувала етнічні особливості українців, відображаючи аграрний характер суспільства через образи землі, родини та праці в богословських текстах. Це сприяло збереженню національної свідомості та літературної традиції» - без уточнення місця і часу виглядає дуже сумнівним.

Предко Олена Іллівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри релігієзнавства Філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зауваження:

1. Тема дисертаційного дослідження доволі широка; її назва більше підходить для монографічного дослідження. Також вражає значна кількість ключових слів. Згідно з вимогами оформлення дисертації кількість ключових слів повинна становити від п'яти до п'ятнадцяти.

2. У дисертаційному дослідженні помітною є демонстрація можливостей історичних дискурсів, які місцями переважають суто релігієзнавчі рефлексії щодо взаємозв'язку етноментальності та освітніх практик. Під час ознайомлення з текстом дисертації склалося враження, що автор утримується від висловлення особистої позиції щодо низки питань, які вже доволі розлого й авторитетно опрацьовані в царині релігієзнавчого дискурсу.

3. Звернемо увагу на питання виокремлення основних моделей взаємозв'язку релігій та освіти як чинників формування етноментальності. У дисертації вказано на релігійний вплив на освітні процеси, що уможливило виокремлення типології моделей такого впливу, зокрема синкретичну, конфесійно-уніфіковану, унійно-поліконфесійну, імперсько-асиміляційну, секулярно-репресивну, плюралістично-відновлювальну моделі (с.147-148). Однак така різноплановість моделей не повинна перешкоджати науковцю виокремити їх методологічний потенціал, систематизувати й унормувати концептуальний каркас та запропонувати в цьому контексті їх можливості, конструктиви й деструктиви в межах академічного релігієзнавства. У цьому контексті дисертанту доцільно було б чіткіше окреслити критерії, за якими здійснюється типологія даних моделей.

4. Вважаємо, що дисертаційне дослідження значно виграло б від розгляду особливостей наративів та контрнاراتивів взаємозв'язку етноментальності та освітніх практик в умовах російсько-української війни, оскільки саме в цій царині відстежується боротьба за смисли, ідентичність та культурну пам'ять у сфері освіти. Ці смисли реалізуються через суперечливі дискурси, які транслують різні уявлення про національну ідентичність, духовні цінності та освітні пріоритети.

5. Є й інші зауваги, зокрема неуніфіковані лапки («»), у тексті дисертаційної роботи слово «священник» не завжди пишеться з двома літерами «nn», а проєкт з – «є», наявні також стилістичні та граматичні огріхи (с.62, 72, 89, 94, 95, 169).

ВЕРГЕЛЕС Костянтин Миколайович, доктор філософських наук, професор, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова, зауваження:

1. Враховуючи приклади трансформацій матеріальної культури, подані автором у зв'язку з релігійними впливами, доцільно було б супроводити дослідження візуальними матеріалами – такими як ілюстрації та порівняльні таблиці, графіки тощо.

2. Бажаним виглядає також надання авторських визначень таких

ключових понять, як «освітні практики» та «релігійна освіта». Вважаємо, що доцільною є й диференціація термінів «ментальність» і «ідентичність». У дослідженні ці поняття певною мірою розкриваються імпліцитно, однак пряма дефініція з боку автора була б методологічно виправданою і корисною.

3. Серед інших зауважень – неуніфіковане вживання лапок («»), а також варіативне написання слова «священник» (інколи з однією літерою «н»). У тексті зустрічаються стилістичні та граматичні неточності (зокрема на сторінках 62, 72, 89, 94, 95, 169).

4. Перелік ключових слів є занадто чисельним, що, на нашу думку, не є доцільним.

5. У підрозділі 1.3 - «Етноментальний характер християнства в Україні між Сходом і Заходом» дисертант всебічно досліджує ментальні особливості християнства в Україні, але при цьому не цілком зрозумілим, залишається авторське тлумачення концепту «Етноментальний характер християнства».

МАРТИЧ Руслана Василівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. Автор мало уваги приділив проблемі екуменізму в сучасному освітньо-релігієзнавчому дискурсі. Автор лише побіжно торкнувся цієї проблематики, хоча на сьогодні, в світлі ідеї єдиної помісної церкви України, вона має неабияке просвітницьке значення та потенціал.

2. Доцільно було б на сторінках дисертації не просто аналізувати етноконфесійну карту, а виділити на її основі критерії, які б лягли в основу виокремлення провідних чинників, які на сьогодні найбільше впливають на формування етноментальності українства (зокрема, ідея об'єднання, міжконфесійного та міжрелігійного діалогу, віротерпимість, сприяння релігійними засобами пошуку миру та злагоди та інші).

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.098 присуджує ДЕЙНЕЗІ Євгену Олександровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 031 Релігієзнавство.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.098

Микола СТАДНИК